

Антоанета Николова

ФИЛОСОФИЯ НА ДИНАМИЧНОСТТА
ОСОБЕНОСТИ
НА КИТАЙСКОТО ФИЛОСОФСКО МИСЛЕНЕ

София, 2022

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Антоанета Николова, автор, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1145-0

АНТОАНЕТА НИКОЛОВА

ФИЛОСОФИЯ НА ДИНАМИЧНОСТТА

ОСОБЕНОСТИ НА КИТАЙСКОТО
ФИЛОСОФСКО МИСЛЕНЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.....	7
Началото.....	13
Езикът.....	43
Методологията.....	57
Енергията и нейният ритъм.....	69
Разгръщането на енергията.....	89
Промяната.....	103
Пътят.....	145
Човекът в динамичната вселена.....	169
Заклучение.....	203
Библиография.....	207

Рецензенти: проф. дфн Нонка Богомилова
проф. дфн Лазар Копринаров

УВОД

През последните години има истински разцвет в развитието на изследванията върху китайската философия. Тя все повече се осъзнава в нейната специфика, която се различава както от постиженията на западната мисъл, така и от по-близката ѝ индийска философска мисъл.

В какво е спецификата на китайската философия? В тази книга защитавам тезата, че китайската философия е преди всичко учение за динамичността на света, учение не толкова като теоретично построение, а като представяне на насоки и методи за хармонизиране на променливостта на човека с променливостта на света.

Дали това е философия? А и какво точно е философията?

Китайската мисъл ни връща към онова до голяма степен забравено разбиране на древните, включително и на древногръцките мислители, че основна цел на философията в крайна сметка е постигането на щастие. За древните гърци щастieto е свързано с намирането на истината и познанието. В изчистената и хармонична мисъл на Древна Гърция обаче истината до голяма степен е застинала. Тя се извисява като висшето Благо на Платон в непристъпните висоти на своята непроменливост и самодостатъчност.

Истината според китайците е съвсем друга. Тя не е нещо фиксирано и неизменно, а – подобно на живота – непрестанно се мени. Фиксираното, непроменливото за тях е мъртво.

Така, докато гърците градят светлите, тежки или изящни мраморни постройки на изчистената си мисъл, която постепенно започва да става самоцел и се завърта в сложните плетеници на умозаключенията, китайците се носят по бурните реки на произтичащото и навигират сала на интуицията всеки път през нови води.

И погледнете само какъв парадокс – гърците, островитяни, моряци и пътешественици, концентрират своята мисъл върху това, което е, върху *ест-ността* на битието, която е неизменна, а китайците, затворени под кръглия похлупак на Небето в своята Поднебесна, назовават света *път* и търсят начините за най-доброто му случване.

И едните, и другите дават еднакво значими, а също така и необходими насоки в развитието на човешката мисъл.

Има и една трета философска страна, разбира се – Индия, която сякаш е излязла и е извън потока на ставането и покоя на битието, потопена във вътрешния план на медитативното съзерцание.

Джоузеф Камбъл много точно описва пътищата на търсене на Истината на Изток и на Запад, прибавяйки към пътя на Запада и изпитанията на Йов символ на ревностно търсещите истината в непостижимостта на своя трансцендентен Бог евреи.

Според Камбъл източната и западната култура се развиват на базата на две противоположни митологии за божествената същност, устройството на света и взаимоотношението между човека и Бога. Източната митология би могла да се възприеме като митология на единството, а западната – като митология на разделението. В подкрепа на тезата си Джоузеф Камбъл прави съпоставка между ведическия мит, според който всички живи същества са резултат от разделението на вселенската Същност, и библейската притча за сътворението на човека от Бога. В първия случай божествената същност е „единствена“, „всепроникваща“ и „множествена“, тя е вътрешно присъща на всяко нещо и всяко нещо е нейно проявление. Затова човекът и Богът по същество са тъждествени, разделението е привидност. Във втория случай Богът е трансцендентен, външен по отношение на света, който се явява негово творение. Човекът е създаден „по образ и подобие“ на Бога, но е разделен от него не само формално, но и същностно. Той се стреми към Бога, но връзката им е външната подчинена, „договорна“ връзка на творението с неговия творец (Камбъл, 2004, 21–25). Така в единия случай имаме разбиране, според което всичко е едно и всичко е проява или аспект на това едно, а във втория имаме разбиране, според което нещата са същностно

разделени. В първия случай движещ принцип е хармонията, във втория – борбата, която се разглежда като борба между доброто и злото.

Разделяйки източния и западния мит обаче, Камбъл прави едно по-нататъшно разграничение. Той обособява два типа западен мит и два типа източен, представени съответно от Древен Израил и Древна Гърция и от Индия и Китай. Западният мит се разкрива в езичеството на Европа (примерът е древногръцката митология), както и в наложените впоследствие религии, идващи от Източното Средиземноморие – зороастризм, юдаизъм, християнство, ислям. Позовавайки се на Ф. М. Корнфорд, Камбъл изтъква, че „гръцката теология не е била формулирана от жреци, нито дори от пророци, а от художници, поети и философи“, затова винаги остава „флуидна“ – боговете са възприемани не като конкретни образи, а като продукт на човешкото въображение, персонафикации на реални сили, които движат света, но съществуващи единствено в човешкото съзнание. В този смисъл Богът на религиите от Източното Средиземноморие, който е смятан за „абсолютния и единствен прав Бог за всички“, е напълно неразбираем и далечен за гърците (Камбъл, 2004, 41–43).

В съпоставката Древен Израил и Древна Гърция Древна Гърция е тази, която защитава принципа за единството. Гръцките богове съвсем не са толкова отвъдни като библейския Бог. Те притежават много човешки черти. Освен това, подобно на всички европейски езически религии, природата за гърците е божествена и боговете са природни.

Така, съпоставена с митовете на Изтока, гръцката митология е по-скоро митология на разделението – разделение между човека и божествената същност, но поставена в друго отношение – с юдейската, – тя е митология на единството.

Същата относителност виждаме и при разглеждането на Изтока, където Джоузеф Камбъл обособява два пътя: на Индия и на Далечния изток. Въпреки че от западна гледна точка те в много отношения са сходни, тъй като разгръщат мита за единството, всеки от тях има своята специфика. Индийският мит набляга върху умиротворението на единството, върху покоя отвъд постоянната динамика, докато китайският насочва към сливане без противопос-

тавяне с тази динамика. Индийският йогин постоянно се стреми към състоянието на пълно спокойствие отвъд илюзорния свят – към Пустотата на вечността, а далекоеизточният мъдрец, прозрял, че Великата пустота е Движещата сила на всички неща, ги оставя да се движат и развиват спонтанно по законите и ритъма на дао и самият той се движи с тях, без да се опитва да им въздейства. Така Камбъл формулира двете гледни точки – на Индия: „Всичко е илюзия – нека си отиде“, и на Далечния изток: „Всичко е наред – нека идва“ (Камбъл, 2004, 41).

С различен акцент пътищата на Изтока и на Запада са описани в две стихотворения, с които започва една от книгите на Карлос Кастанеда:

Синтаксисът

*Един човек, загледан в своите уравнения,
твърди, че вселената имала начало.
Имало Голям взрив, казва той.
Експлозия на експлозиите – и вселената се родила.
И тя се разширява, казва той.
Дори изчислил продължителността на живота ѝ:
десет милиарда обиколки на Земята около Слънцето.
Цялото земно кълбо възторжено го аплодира;
до един приемат, че неговите изчисления са наука.
На никого и през ум не му минава как, допускаяйки,
че вселената има начало,
човекът просто отразява синтаксиса
на майчиния си език;
синтаксис, който изисква начало – като раждането,
развитие – като съзряването,
и край – като смъртта.
Вселената има начало
и тя остарява, уверява ни човекът,
и ще умре, както умират всички неща,
както и сам той е умрял,
след като потвърдил математически
синтаксиса на майчиния си език.*

Другият синтаксис

Наистина ли вселената има начало?
 Вярна ли е теорията за Големия взрив?
 Това не са въпроси, макар и да звучат така.
 И дали синтаксисът, който изисква начало,
 развитие и край, е единственият синтаксис,
 който съществува?
 Това е същинският въпрос.
 Има и други видове синтаксис.
 Един от тях например изисква да се приеме като факт
 съществуването на различни варианти интензивности.
 При този синтаксис нищо не започва и нищо не свършва;
 при него раждането не е точно определено събитие,
 а специфичен вид интензивност,
 същото важи и за съзряването, същото и за смъртта.
 При този синтаксис човекът, вглеждайки се в своите
 уравнения, открива, че е изчислил достатъчно много
 варианти на интензивности,
 за да заяви авторитетно,
 че вселената никога не е имала начало
 и никога няма да има край,
 а че е преминала, преминава и сега и ще преминава
 през безброй колебания на интензивността.
 Този човек съвсем спокойно може да заключи,
 че самата вселена
 е колесница на интензивността
 и човек може да се качи на нея,
 за да пътешества през нескончаеми промени.
 Той ще стигне до всички тези заключения
 и до много други,
 без може би никога да осъзнае,
 че само потвърждава
 синтаксиса на майчиния си език. (Кастанеда, 1998, 9–10)

Колкото и спорен автор да е Карлос Кастанеда, тези две стихотворения изразяват много ясно два основни подхода към света,

основаващи се на различни предпоставки за неговите основи. До голяма степен философията на Древна Гърция и на Китай могат да бъдат разпознати в двата синтаксиса. Първият ни е по-познат. Това е нашият синтаксис и нашият прочит на света. По-труден за възприемане е другият, при който няма начални и крайни точки, а само степени на интензивността, които ни качват на колесницата на възможностите и ни повеждат по безкрайните, вълнообразно издигащи се и спускащи се пътища на енергийните мрежи на вселената.

Философията на Китай е именно философията на *другия синтаксис*, затова може да бъде наречена „философия на интензивността“, а също и „философия на динамичността“.

В тази книга ще разгледам нейните особености. Тъй като едно от основните различия е в разбирането за началото, представянето на философията на динамичността започва именно с този въпрос. След това се разглежда въпросът за езика, който отразява динамичността. Значителна част от изложението заема анализът на основни понятия на китайската мисъл, изразяващи разбирането за динамичността като енергия, промяна, път. И тъй като философията на динамичността е свързана най-вече с въпроса за синхронизирането на действията на човека с тази динамичност, в последната част на книгата се представя начинът на действие на човека в динамичната вселена. Анализите се извършват въз основа на авторски преводи на основни съчинения на древната китайска мисъл и философия, като коментари към „Идзин“, откъси от даоистките трактати „Даодъдзин“, „Джуандзъ“, „Лиедзъ“, основния конфуциански трактат „Луню“ и др.